

HASZNOS SZAK- DOLGOZATOK

A SZÍNKÉPZŐDÉSEK ÉS FOKOZATOS ≡ FEJLŐDÉSEIK RÖVID LEÍRÁSA. ≡

IRTA: WANDRA LAJOS.

NEM VÉLEK felesleges munkát végezni akkor, mikor a színek képződésével foglalkozom e dolgozatomban, mert e kérdést annyira fontosnak tartom, hogy annak ismerete csak javára és előnyére szolgálhat minden szakmáját igazán szerető szakembernek. Mielőtt azonban rátérnék tulajdonképeni tárgyamra, szükségesnek látok egyet-mást elmondani a színes nyomásról. Nagy mértékben megkönnyíti feladatomat a mellékelt színes nyomtatvány, mert a mi dolgozatomban esetleg homályos vagy nehezebben volna megérthető, azonnal világossá válik, a mint azt magunk előtt látjuk és fokról fokra figyelemmel követhetjük a színeknek egymásra való nyomását, a színek képződését.

Régi óhajomat látom teljesedésbe menni cikkem megjelenése által, a melylyel szolgálatot vélek tenni az érdeklődőknek; első sorban azoknak, kiknek talán e téren nem volt elég alkalmuk a továbbképzésre, másodszorban pedig azoknak, a kik a továbbképzésre kínálkozó alkalmat mindenkor igyekeztek megragadni, tapasztalataikat érvényesíteni, de a jelenleg uralkodó nyomasztó munkaviszonyok között megkövetelt gyors experimentálás mellett tudásukat kellőképen érvényre nem juttathatták. Azonban hogy ne untassam, rátérek a tárgyra.

Mi az első és legnehezebb feladata a gépmesternek a színek felbontásánál? Úgy gondolom, hogy erre

válaszolni nem a legkönnyebb, mert ha színismereteink, finomult érzékünk, de különösen a színek iránti fogékonyságunk nincsen kifejlődve, egyáltalán kielégítő választ nem adhatunk a nélkül, hogy magunkban annak helyességét kétségbe ne vonnánk; ámbár igaz, hogy ennyire kifejlődött érzék vajmi ritka, mert ehhez nemcsak gyakorlat, a folytonos vele való foglalkozás szükséges, hanem az önállóság is, a mi keveseknek adatott és a mi az érzékeket nemesbíti, fejlesztí és az esetleg létező színvakságot észrevétlenül eltünteti. Színvakság! Önök kérdik, hogy tulajdonképen mi az? Nos, hát mondhatom, hogy gépmestereink eme legnagyobb betegsége, a színek nyomásánál vehető észre leginkább, úgyannyira, hogy sok esetben a színes nyomtatvány elkészültekor jutnak arra a szomorú – de már kijavíthatlan – tapasztalatra, hogy ezt vagy azt a színt jóval sötétebb árnyalatban kellett volna tartani. Miért? Mert nem adja vissza kellőképen a rányomott újabb és újabb szín a kívánt szín fejlődését. Ezt tovább nem firtatva, ez volna a színvakság.

Mintánkon látható római I. és III. lefelé tekintve képezik a római IV. legalsó és teljesen kész nyomtatvány összes színeit, a melyek a következő színekből és összetételekből állanak:

1. **szín:** *Mennige*, testszín, keverése: 1 rész Mennige, $\frac{1}{8}$ rész fehér, egy késhegynyi Császárkék és 8 rész kencze.
2. **szín:** *kék I.*, keverése: 1 rész Milorikék, 3 rész Császárkék, 1 rész fehér, 8 rész kencze.
3. **szín:** *Kromsárga*, keverése: 1 rész Kromsárga, 2 rész kencze.
4. **szín:** *vörös I.*, 1 rész Krapplack, 3 rész kencze.
5. **szín:** *barna*, keverése: 3 rész Krapplack, 1 rész fekete, $\frac{1}{3}$ rész Mennige, kevés kencze, erős dörzsöléssel.
6. **szín:** *kék II.*, keverése: 1 rész Brillantkék, 2 rész kencze.
7. **szín:** *vörös II.*, keverése: 1 rész Krapplack, $\frac{1}{2}$ rész kencze.
8. **szín:** *szürke*, keverése: 2 rész Császárkék, 2 rész fekete és 6 rész kencze.

És végül, a mit elsőnek kellett volna megemlíteni, de mert a sorrenden kívül esik és így zavart okozna, az *arany*, melynek aljnyomata *Terra de Siena*, *arany kencze* és néhány csepp Kopallack. E két keveréknek az a tulajdonsága, hogy az aranyat magához tapasztja.

Vessünk vissza egy pillantást az első színre és azt jól megtekintve, látni fogjuk, hogy bizonyos üres helyek vannak. És miért van így? Azért, hogy az üres helyeket egy más szín fődje, a mit a testszínre rányomni nem volt szabad; bizonyára olyan szín, a mely más árnyalatot adott volna vissza és nem azt, a mit az egymásra való rányomás által, tehát a színeképződés által érünk el. Igaz ugyan, hogy mentül nagyobb felület nyomunk, annál nehezebb munkánk van, de viszont igaz és meggyőződésem, hogy a kis felület szintén nagy gondot okoz a gépmesternek, és különösen akkor, ha a nyomandó kis felület hivatva van valamely színeképződést előidézni. Különös gondot kell fordítanunk a hengerek tisztaságára, valamint arra, hogy az időközönként összegyülemllett salakokat eltávolítsuk, azaz lemoszuk. Értem ezt nagyobb példányszámoknál. Némi kis hátránya van ennek is, t. i. egy kis időbe kerül, de kárpótlást nyújt ezért a mosás után nyert tiszta színárnyalat. Az alapszín nyomásánál többször meg kell győződnünk, vajjon a nyomandó felület egy és ugyanazon helyre (register!) esik-e, a mit tisztán láthatunk, ha egy ívet kétszer nyomva, megvizsgáljuk, és ez mindannyiszor ismétlődjék, valahányszor ezen alapszín nyomása kezdetét veszi (reggel és ebéd után), mert igen könnyen történhetik valami csekély hiba úgy az illeszték, valamint a formánál is, és ha ezt az alapnál észre nem vesszük, később már igen nehezen vagy pedig egyáltalán nem orvosolható, míg így a nyomtatvány hibás, vagyis az alap helyéből elmozdult részét, külön kezelve, megmenthetjük, mert a következő színeknél az illeszték-igazítással követjük az alapnyomatot. Igen gyakran történik, hogy kénytelenek vagyunk oly gépen is színnyomatot készíteni, a melyen a berakó-fedél nem a legújabb szerkezetű, vagyis helyéből elmozdíthatlan, hanem ha pl. felemeljük és az ellenkező oldal felé igyekezzük tolni, $\frac{1}{4}$ vagy $\frac{1}{2}$ petitet is lötyög, vagyis holtköz van, noha a gép nem régi. Ilyenkor a berakó-födelet a kéznél az ellenkező oldal felé szorítva, be szoktuk ékelni egy kis fadarabbal és hacsak lehetséges, nem vesszük ki az éket mindaddig, míg az alapszín, mint a többi szín egyedüli vezetője és fejlesztője, kinyomva nincsen.

A formát szorító golyókat — de csak az alapszínt értve — le szoktuk spanyolviaszsal pecsételni, mert véletlenül a szorítógolyónak csak $\frac{1}{4}$ fordulata is sokat ronthat, míg a fentemlített eljárás a bekövetkező mizériákat kizárja.

Kiváló gondot kell fordítanunk a szín egyenletes betartására (couleur) és ezért az előttünk fekvő festék-

mintának összehasonlítását mindig igen fontosnak tartom. Egy többszínű kép nyomásának megkezdése előtt tanácsos próbanyomatot készíteni és csak ha ez már teljesen sikerült, szabad a nyomást megkezdeni, mert úgy a festék, valamint a papírszín igen nagy szerepet játszik és ezzel mindenekelőtt tisztába kell jönni a gépmesternek.

A második szín: *kék*. Ezután szükségesnek tartom figyelemmel kísérni a római II. 2-ik *b* mintáját, a melyen a színeképződés már határozott alakban észlelhető, a mit a kék szín idéz elő a testszínre való rányomás által; azonban erejét veszti, részenként bágyadt színt mutat, mert alatta a *Mennige* mintegy magába olvasztja, míg a szabadon hagyott részecskéken a kék tisztán érvényre jut. Említett színek összesítése: arany, Mennige és kék.

A harmadik szín: *chromsárga*, a mi a színek fejlődését már tisztábban mutatja a római II. *c* mintáján, mert nemcsak hogy bizonyos átváltozást idéz elő az egész alakon, de határozott színt is fejleszt. A hajékítményt és lent a gyümölcsöket és leveleit zöld színben tünteti föl, a mely a kék és sárga szín összetételéből áll elő, a test pedig, bár határozatlan szín, de észlelhető így is, hogy törekszik a cél felé és hosszabb szemlélés után némileg élesebb árnyalatot kölcsönöz a kidomborodásokra.

A negyedik szín: *vörös I.*, mely hivatva van a római II. *d* mintájának bizonyos színátváltozást adni, az ábrába életet önteni, már egész határozott színeket hoz létre. Vizsgáljuk figyelmesen és hasonlítsuk össze a római II. *c* mintájával és első pillanatra látjuk, hogy mely színeképződések fejlődtek: a külső testszínkörület megmaradt ugyan vörösnek, mert rokon-szín árnyalatváltozást nem idézhet elő, de az alakot kiemelő kék háttér teljesen átváltozott a vörös szín rányomása által és viola-árnyalatot nyert, úgyszintén a fejen levő levelek is előtérbe jutnak a haj sötétülése által. Szóval, már a negyedik szín világosan mutatja, mint változnak és mi által fejlődnek a színek.

Ha már most a színeket kikeressük, a következőket találjuk a negyedik mintán: vörös, sárga, viola, zöld, barna, arany, kék és szürke. Igaz, hogy kis arányokban találjuk ezeket, de ugyanígy fejlődik nagyobb arányokban is.

Az ötödik szín: *barna*. Mint felette érdekes jelenség, szó nélkül nem hagyható, mert ezen szín mint első határoló szín ötlük szembe. Különösen látható ez magán az alakon, a mely első pillanatra csaknem tökéletesnek tűnik fel. Csak hosszabb, figyelmesebb szemlélés után látjuk a hiányokat, ez pedig bizonyos bágyadt-

ságot, élettelenséget tükröz vissza. Érdekes azonban az egész mintán a már feltűnően látható színátváltozás. A külső barna szín nagy mértékben élénkült az által, hogy alatta a vörös van; és ez által nyerte tüzét. A negyedik és római II. *d* mintáján látható viola háttér sokkal világosabb színben tűnik elő, pedig erre már nem lett rányomva egy újabb szín, tehát mi idézte ezt elő? A külső sötét szín, a mely a spektrum előmozdítója. Ezen mintán a kibontakozás igen szépen tükrözi vissza az óhajtott fejlődést.

A hatodik szín: *kék*. Nagy szerepe van az árnyalatok tökéletesbítésénél, megváltoztatta úgy a háttérét, mint az összes körvonalakat, melyek a szemnek nemcsak a határolásokat mutatják tisztábban, de az egész alakon árnyékolást idéznek elő, mi által a mintának minden részecskéje előtérbe jut. Különösen látható ez az arczon, a szőlőn és levelein, valamint lent a gyümölcsökön.

A hetedik szín: *vörös II.*, mely szín az egész mintába az életet, az erőt önti. Egészben élénkebbé teszi, részleteiben pedig élesen kiemeli; de ez szükséges azért is, hogy az összes színek elerőtlenedése annál gyengébb legyen, mert hiszen köztudomású, hogy idővel a színek bizonyos fokig elhalványodnak, gyöngülnek.

A nyolczadik szín: *szürke*, a mely szín tisztán az alak és az azon látható díszek élességének enyhítésére szolgál, eltünteti a hetedik szín leírásában említett túlkiemelkedéseket, kellemessé teszi és összhangot teremt a színeképződésben. Tehát ennek a holt színnek igen fontos szerepe van a több színben előállított munkáknál.

* * *

Ezzel befejeztem a színeképződésekről nézeteimet; és csak ama óhajomnak adok kifejezést, hogy lesznek t. olvasóim között olyanok is, a kik ebből levonják a következtetést és kínálkozó alkalommal a gyakorlatban is igyekeznek ezt az előttünk igen kedves foglalkozást tőlük telhetőleg fejleszteni.

